

Àfrica és Europa

Roger Bernat, publicat a EL MUNDO, 07/03/08

MANUAL DE TEATRE. Lliçó cinquena: El Mapa del Teatre Africà Contemporani de Dídac P. Lagarriga és una eina molt útil per entendre el teatre europeu dels últims desenis i, concretament el teatre actual català. Desde la inauguració del Teatre Nacional Kenià fins la inauguració del Teatre Nacional de Catalunya han passat quasi 50 anys d'història en paral·lel.

Mentre llegia el Mapa de Teatre Africà que acaba de traçar Dídac P. Lagarriga i que es pot descarregar a www.ozebap.org/pdf/teatreafrika.pdf, tenia la sensació d'estar llegint una anàlisi del teatre europeu dels últims 30 anys. Era com si la única especificitat de la lectura estigués en l'exotisme dels noms o la descripció concreta dels problemes abordats.

El 1952 s'inaugura el Teatre Nacional de Kènia (TNK). La descolonització alimenta el desig de reafirmació nacional i s'inauguren arreu teatres i companyies que esdevenen estructures elitistes allunyades del públic. Els repertoris i maneres, lluny de ser els tradicionals, s'importen d'Europa i les funcions són parlades en idiomes europeus, el verb és el que vertebrava les obres deixant en segon terme dansa i música, la distància entre actors i públic s'incrementa amb escenaris elevats i telons, la durada de les obres s'escurça i, finalment, els textos es publiquen a Europa o Nord-amèrica.

La voluntat de reivindicar una cultura nacional sorgida amb la independència acaba convertint-se en una eina inòcua al servei dels poderosos. Michael Etherton relata una anècdota sagnant: Un ballarí nyau que balla extraordinàriament bé a la seva comunitat és contractat per la Companyia Nacional de Dansa del seu país, Zàmbia. El ballarí coneix l'èxit personal, estatus i prestigi, però, de mica en mica, va perdent el contacte amb el seu poble i el ball de màscares del qual és el mestre es converteix en una cosa tan irrellevant que acaba per suïcidar-se. Aquesta història ens apropa a les conseqüències de la institucionalització de la cultura que, d'altra banda, s'esdevé al mateix temps a Àfrica i aquí.

Al marge dels grans teatres i companyies apareix l'anomenat teatre per al desenvolupament. Es porten obres de les ciutats que es fan girar pel territori, més tard s'opta per produir obres de tipus social finançades per organismes internacionals a les mateixes comunitats i, finalment, s'encoratja la gent a que elabori els seus propis espectacles. Aquests últims són els que reben el recolzament popular i que troben públics arreu. Des dels Ghanaian concert party que incorporen música, arguments de cinema i dansa, i els retornen en format teatral, de cassette o de televisió per a una gran massa de públic, passant per les Danaya So, prostitutes malineses que fan espectacles per explicar els perills de la professió (no pas per desencoratjar el fet de practicar-la), o els Children's Performing Art Workshop de Zimbabwe que denuncien els abusos infantils amb espectacles que creen en una sola setmana; les experiències que es relaten al Mapa de Teatre Africà són innumbrables i d'una llibertat formal i temàtica difícil d'imaginar a Europa. La tradició sincrètica africana de la qual més tard occident va pendre nota fent bona la frase de Werewere Liking Gnepo "el passat d'Àfrica és el futur del món" perviu amb tota naturalitat en les experiències teatrals.

Aplicant l'anàlisi a Àfrica, fent el mapa d'un territori que no és el nostre, sembla com si els

conceptes es fessin més entenedors. Els perills del teatre d'elits s'entén millor allà que no pas aquí que creiem que les elits van desapareixer amb la democràcia. És com si mirar a un altre continent permetés desimplicar-se de la nostra realitat per tenir-ne després una visió més clara. El teatre del desenvolupament africà no és potser el que aquí hem anomenat teatre "de risc" o "contemporani" i que, com ha succeït tan sovint a Àfrica, el poder prova de posar de banda com una activitat menor i inofensiva que, tanmateix, de vegades esclata? És com si aquest mapa hagués de ser sotstitulat "guia per al teatre europeu".